
MIKROEKONOMICKÝ A MAKROEKONOMICKÝ VÝZNAM ZAISTENIA

Zuzana Krátka*

Zaistenie je špecifickou formou poistenia, pri ktorej poisťovateľ (cedent) prenáša časť rizika poistného kontraktu, prípadne celého portfólia kontraktov, na inú poisťovaciu spoločnosť – na zaistovateľa (cesionára). Oba subjekty posudzujú riziká, merajú ich únosnosť a odhadujú, ako môžu ohroziť ich stabilitu. Zaistovateľ môže časť rizika ďalej cedovať, takže nakoniec môže byť riziko chránené viacerými poisťovacími subjektami so zložitou štruktúrou vzťahov a ekonomických väzieb. Princíp fungovania zaistovní spočíva v tom, že získavajú veľké portfólio rizík, ktorého vývoj je lepšie predikovateľný ako u poisťovní, pretože je väčšie, homogénnejšie, lepšie diverzifikované v priestore, a teda dokonalejšie splňa predpoklady zákona veľkých čísel.

1. Funkcie zaistenia

Zaistenie plní významné mikroekonomické aj makroekonomické funkcie. Všetky tieto funkcie sú navzájom úzko prepojené, vzájomne sa ovplyvňujú. Hlavné funkcie zaistenia zachytáva obrázok 1. K najdôležitejším mikroekonomickým funkciám zaistenia patria ochrana cedenta a ochrana poisteného, a k najvýznamnejším makroekonomickým funkciám patria stabilizačná, inovačná a akumulčná funkcia.

Obrázok 1
Funkcie zaistenia

FUNKCIE ZAISTENIA				
MIKROEKONOMICKÉ		MAKROEKONOMICKÉ		
Ochrana cedenta	Ochrana poisteného	Stabilizačná	Inovačná	Akumulčná

Prameň: Autorka.

* Ekonomická univerzita v Bratislave, Národohospodárska fakulta (zuzana.kratka@euba.sk).

Článok je spracovaný ako jeden z výstupov výskumného projektu VEGA č. 1/4629/07 „Vývojové trendy v poistnom krytí životných a neživotných rizík“ riešeného na Katedre poisťovníctva Ekonomickej univerzity v Bratislave.

1.1 Ochrana cedenta

Základnou mikroekonomickou funkciou zaistenia je ochrana cedenta, redukovaním možnosti jeho úpadku, a to predovšetkým rozdelením rizika, jeho financovaním a poskytovaním know-how zo strany zaistovateľa. Zaistenie má zabrániť strate vlastného kapitálu poisťovateľa, resp. jeho podstatnému zníženiu. Chráni teda jednak akcionárov poisťovacej spoločnosti pred značným znížením zisku alebo dokonca stratou, jednak jej zamestnancov pred stratou zamestnania, resp. zhoršením ich mzdových a sociálnych podmienok. Dôležitosť zaistenia vyplýva zo skutočnosti, že celková škoda spojená s realizáciou niektorých rizík¹ môže nielen prevýšiť celkovú hodnotu prijatého poistného, ale aj celkové finančné možnosti poisťovateľa.

Zaistením dochádza k rozdeleniu rizika na časti, ktoré sú únosné pre poisťovateľa aj zaistovateľa. Rozdelenie rizika má pre cedenta veľký význam predovšetkým ak (Trchova, 2004):

- má v portfóliu nové riziká, s čím súvisí nedostatok dát, a teda vysoké riziko omylu,
- má v portfóliu mnoho rovnakých rizík, čím síce klesá náhodné riziko, ale rastie riziko omylu a riziko zmeny,
- má v portfóliu jednotlivé vysoké riziká, takže je portfólio nehomogénne, s čím súvisí najmä vysoké náhodné riziko.

Zaistením dochádza aj k „financovaniu“ rizika, čo sa prejavuje zvýšením upisovacej kapacity cedenta, znížením potreby vlastného kapitálu, a tiež zvýšením spojitosti bilancie.

Zvýšenie upisovacej kapacity cedenta bolo spolu so sekundárnym rozdelením rizika hlavným impulzom pre vznik zaistenia a aj v súčasnosti má stále veľký význam. Poisťovateľ je totiž ekonomicky aj legislatívne nútený dodržiavať určitý pomer medzi veľkosťou upisovaného rizika a výškou vlastného kapitálu. Ak poisťovateľ odovzdá časť prevzatých rizík do zaistenia, môže prebrať viac, prípadne väčšie riziká. Zaistenie teda umožňuje pri danej upisovacej kapacite znížiť potrebu vlastného kapitálu vyplývajúcu z platných predpisov solventnosti, keďže je zohľadnené pri výpočte solventnosti.

Zaistenie má taktiež stabilizujúci vplyv na bilanciu a celkové hospodárenie cedenta, čo je dôležité predovšetkým pre akcionárov, potenciálnych investorov a ratingové agentúry, ale samozrejme aj pre poistené subjekty. Výrazne stabilizujúci vplyv majú najmä zaistné konštrukcie, pri ktorých sa zaistovateľ podieľa na vysokých škodách či kumulácii menších škôd.

Funkcia ochrany cedenta sa v zaistných vzťahoch realizuje aj poskytovaním know-how zo strany zaistovateľa, ktorý má zvyčajne lepší prehľad o typoch rizika a produktoch na trhu, má lepšie štatistiky (najmä u vysokých a neštandardných rizík) a keďže pôsobí globálne, má aj lepšie kontakty s inými poistnými a zaistnými subjektami. Mnohé služby od zaistovateľa sú lepšie a lacnejšie než z vlastných zdrojov. K takýmto službám patria napríklad školenia zamestnancov, analýza portfólia, inštrumenty na analýzu portfólia, tvorba zaistného programu, regulácia škôd a podobne. Zaistovne investujú obrov-

1 Môže ísť napríklad o haváriu lietadla, požiar priemyslového komplexu, ekologickú katastrofu alebo skupinové úmrtia v dôsledku tsunami, terorizmu (WTC) a podobne.

ské finančné prostriedky napríklad do vlastných máp rizika v globálnom meradle, pričom sa snažia do nich zapracovať všetky významné živelné riziká. Aj napriek relatívnemu nedostatku štatistických údajov za dostatočne dlhé časové obdobie, sa snažia modelovať správanie živlov. Spolupracujú s renomovanými meteorologickými, geologickými a oceánografickými inštitúciami na zdokonaľovaní vlastných modelov. V prímorských oblastiach napríklad k zemetraseniam nerozlučne patria cunami, ktoré naposledy prejavili svoju ničivú silu v Ázii. Dôkladný geografický systém predpovedanie vplyvov jednotlivých javov veľmi uľahčuje, je však finančne veľmi nákladný, a preto je poskytovanie know-how zo strany zaistovateľov veľmi dôležité. Napríklad Švajčiarska SwissRe, v súčasnosti najväčšia zaistovňa na svete, má pre svojich klientov vytvorený model – atlas rizík – obsahujúci viac ako 650-tisíc miest sveta s pravdepodobnosťou výskytu nielen záplav, ale i zemetrasení, cyklónov, tornád, hurikánov, tropických alebo snežných búrok.

Samozrejme ani zaistenie nie je absolútnym nástrojom na zabezpečenie poisťovateľa proti bankrotu, umožňuje však výrazne znížiť fluktuácie v jeho poisťných plneniach. Veľmi dôležité je však nezabúdať na kreditné riziko, ktorému sú zaistujúce sa subjekty vystavené zo strany zaistovateľov. Vlna nesolventností v deväťdesiatych rokoch dvadsiateho storočia a na začiatku dvadsiateho prvého storočia, a následné znižovanie ratingov mnohých zaistovní, svedčia o možnej zraniteľnosti ich úverovej spoľahlivosti voči katastrofickým, ale aj finančným rizikám. Väčšina poisťovní si riziko insolventnosti zaistovateľov veľmi dobre uvedomuje a venuje mu v rámci svojho manažmentu rizík adekvátnu pozornosť. Pri výbere zaistovne kladie cedent dôraz na jej rating, know-how, dosiahnuteľnosť a flexibilitu, reputáciu a dĺžku pôsobenia na trhu. Dôkladným výberom zaistovne si môže poisťovateľ znížiť pravdepodobnosť prípadných budúcich problémov, vyplývajúcich z platobnej neschopnosti zaistovateľov. Trendom je rast dôrazu na rating zaistovacích spoločností. Poisťovne čoraz viac uprednostňujú silné a stabilné zaistovne aj napriek nižším províziám a menej výhodným podmienkam zaistenia. Ratingové hodnotenie je teda pre zaistovne veľmi dôležité a mnohé poisťovne už dnes majú vo svojich pravidlách zakotvené, že nesmú uzatvárať kontrakty so zaistovňami, ktorých ratingové hodnotenie je nižšie ako „A“, resp. iné dohodnuté. Existuje tzv. ratingová doložka, ktorá umožňuje poisťovní okamžite ukončiť zaistnú zmluvu, v prípade, keď rating klesne pod hodnotenie „A“.

1.2 Ochrana poisteného

Významnou mikroekonomickou funkciou zaistenia je aj ochrana poisteného pred časťami a veľkými výkyvmi cien poisťných produktov. Zaistenie ochraňuje poistené subjekty pred náhlymi zmenami v nákladoch na krytie škôd, ktoré sa premietajú do sadzieb poisťného. Umožňuje udržať relatívne stabilnú výšku poisťného tým, že rozloží jeho prípadné zmeny do viacerých rokov. Zaistovatelia tým, že preberajú na seba mnohé riziká poisťovateľov, ich chránia pred náhlymi zmenami v nákladoch na krytie škôd, a tým chránia aj poistených pred náhlymi zmenami sadzieb poisťného.

1.3 Stabilizačná funkcia

Stabilizačná makroekonomická funkcia zaistenia sa prejavuje v tom, že napomáha rovnovážnemu vývoju a rastu ekonomík na lokálnej aj globálnej úrovni. Zaistenie je – podobne ako poistenie – jednou z foriem ochrany ľudskej spoločnosti pred dôsledkami

nepredvídateľných náhodných udalostí, znamenajúcich straty na životoch a zdraví ľudí a na vytvorených materiálnych hodnotách. Jeho účelom je odstránenie (alebo aspoň zmiernenie) nepriaznivých finančných dôsledkov náhodných udalostí spôsobených prírodnými silami alebo chovaním ľudí. Zaistenie ani poistenie nemôžu podstatne ovplyvniť výskyt týchto náhodných udalostí a s nimi súvisiaci vznik škôd a strát, ale môžu finančne nahradiť straty vzniknuté realizáciou poistených rizík jednotlivým ekonomickým subjektom, a tým pôsobiť stabilizujúco na celú ekonomiku.

Nie všetky riziká sú však v súčasnosti poistiteľné². Poistiť nemožno tie, ktoré sú z hľadiska súčasných poistných podmienok neefektívne a ich krytie by si vyžadovalo vysokú tvorbu poistných rezerv. Pre niektoré riziká je preto ťažké nájsť na poistnom trhu poistenie za prijateľných podmienok (najmä cenových). Prejavuje sa to predovšetkým u rizík ekologických, jadrových, teroristických, živelných katastrof súvisiacich s globálnymi klimatickými zmenami, zemetrasení vo vyspelých regiónoch, u takmer všetkých veľkých zodpovednostných rizík dlhodobého charakteru a u mnohých iných veľkých rizík. A keďže zaistenie posúva hranice poistiteľnosti, jeho význam v ekonomike je stále markantnejší. Umožňuje totiž vďaka globálnemu pôsobeniu a celosvetovej diverzifikácii poistiť riziká lokálne nepoistiteľné (predovšetkým prírodné katastrofy), a umožňuje efektívnejšie využitie kapitálu na poistných trhoch.

1.4 Inovačná funkcia

Inovačná makroekonomická funkcia zaistenia sa prejavuje v možnosti súkromných osôb a podnikateľov podstupovať riziká, ktoré by inak neboli schopní zvládnuť, čím vzniká priestor pre inováciu a následný hospodársky vývoj. Výrazné klimatické, sociálne a technologické zmeny, ktoré sa v posledných desaťročiach prejavujú, stupňujúca sa globalizácia a nová ekonomika (tzv. e-ekonomika), majú pre súčasnú spoločnosť okrem pozitívnych aj negatívne dôsledky. Objavujú sa nové, doteraz nepoznané riziká, napríklad globálne výpadky energie, zlyhania počítačových sietí, globálne environmentálne riziká, globálne finančné škandály spojené s účtovnými machináciami a podobne. Výrazne sa však mení aj povaha už poznaných rizík³, predovšetkým rizík prírodných katastrof a katastrof spôsobených človekom, ale tiež zodpovednostných rizík a mnohých ďalších. Voľné kapitálové zdroje vo vnútri poistného sektoru sú už v mnohých situáciách neposta-

- 2 Teoreticky je každé riziko poistiteľné. V poistnej praxi však poisťovne akékoľvek riziko nepoistia a prevzatie rizika alebo jeho časti dôkladne zvažujú. Poistiteľné riziká musia byť identifikovateľné a vyčísliteľné, musia sa týkať veľkého množstva homogénnych a nezávislých jednotiek, musia byť náhodného charakteru a taktiež ekonomicky prijateľné.
- 3 Riziká sa neustále menia, niektoré rýchlo a očividne, a niektoré pomaly a skryto. Determinanty zmien rizík v posledných desaťročiach nabrali na hybnosti a zložitosti. Niektoré z nich sú technologickej povahy, iné vedecké. Nové vedecké objavy často vyvracajú to, čo bolo považované za nevyvrátiteľné. Kvalitatívne by sme mohli súčasné riziká charakterizovať ako vyššie, rýchlejšie a vzdialenejšie. Riziká sú vyššie, pretože s novými výrobnými postupmi vznikajú podmienky pre vznik vyšších škôd - položky vysokej hodnoty sa akumulujú na menších plochách. Riziká sú aj rýchlejšie, pretože sa od-pútavajú od časových a geografických obmedzení a pôsobia v globálnom rozmere. Taktiež sú vzdialenejšie, keďže často zostávajú skryté veľmi dlhý čas.

čujúce. Preto v rámci inovačného procesu zohráva stále významnejšiu úlohu zaistenie, a to nielen klasické, ale stále viac aj moderné alternatívne metódy zaistenia⁴.

1.5 Akumulačná funkcia

Akumulačná makroekonomická funkcia zaistenia sa prejavuje hromadením (akumuláciou) finančných prostriedkov vo forme poistno-technických rezerv. Zaistenie – rovnako ako poistenie – funguje na princípe tvorby rezerv na eliminovanie negatívnych finančných dôsledkov náhodnosti na rizikové spoločenstvo. Pôsobením poistenia a zaistenia dochádza k presunu prostriedkov z fondu spotreby do fondu akumulácie, čo má antiinflačný vplyv na ekonomiku. Zaisťovne najskôr kumulujú peňažné prostriedky a až následne znášajú náklady spojené s likvidáciou poistných udalostí. Tento časový priestor, v priebehu ktorého disponujú značným objemom finančných prostriedkov vo forme technických rezerv, využívajú na investovanie do rôznych sfér ekonomiky. Patria k najvýznamnejším inštitucionálnym investorom na finančných trhoch. Investovanie naakumulovaných finančných prostriedkov vytvára predpoklady rýchlejšieho a efektívnejšieho rozvoja finančného trhu a celej ekonomiky. Zaistenie umožňuje vytvárať významne väčší objem poistno-technických rezerv než samotné poistenie, keďže posúva kvantitatívne aj kvalitatívne hranice poistiteľnosti rizík

2. Úlohy zaistenia

Úlohy, ktoré zaistenie plní na poistnom a zaistnom trhu, vyplývajú z jeho mikroekonomických a makroekonomických funkcií. V súčasnosti, vzhľadom na svoju zložitosť, mnohostrannosť a medzinárodnú dimenziu, zaistenie plní rad významných úloh, ku ktorým patrí predovšetkým (Majtánová, 2005), (Buchová, 2004):

- rozdelenie rizika,
- zvýšenie kapacity cedenta,
- dosiahnutie potrebnej homogenity poistného kmeňa,
- stabilizácia hospodárenia cedenta,
- posilnenie solventnosti cedenta,
- neutralizovanie negatívnych vplyvov ekonomických, sociálnych zmien, zmien v poisťovacích metódach a zmien vyvolaných vedecko-technickým pokrokom,
- cenotvorba,
- sprostredkovanie kontaktov s ďalšími poistnými trhmi,
- poskytovanie pomoci pri tvorbe a zavádzaní nových poistných produktov.

2.1 Rozdelenie rizika

Rozdelenie rizika je prioritnou úlohou, jeho realizácia je podstatou ochrany poisťovateľa. Zaistením dochádza k vertikálnemu rozdeleniu rizika, čo vyjadruje tabuľka 1.

4 Ide o finančné produkty založené na alternatívnom prenose rizik (ART), ktoré umožňujú transfer rizík neuskutočniteľný tradičnými metódami zaistenia vzhľadom na objem alebo typ týchto rizík.

Poistovateľ odovzdá tú časť rizika, ktorá je vyššia ako môže držať na vlastný vrub. Zaistenie rozdelí riziko poistené na vysokú sumu (z hľadiska finančných možností poistovateľa) na dve (prípadne viac) časti, čím sa budúca možná škoda rozloží medzi poistovateľa a zaisťovateľa na základe dohodnutých podmienok v zaistej zmluve. To ochráni poistovateľa pred možnými ťažkosťami v prípade, ak nastanú veľké škody katastrofického charakteru alebo v prípade kumulácie veľkého počtu malých a stredných škôd. Zaistenie redukuje pravdepodobnosť úpadku prvopoistovateľa pri preberaní rizík možného katastrofického rozsahu. Zaistenie je teda jednak nástrojom vyrovnávania sa s poistno-technickým rizikom, jednak nástrojom krytia katastrofických škôd, pričom je veľmi dôležité priestorové (geografické) rozloženie rizika.

Tabulka 1
Zaistenie ako vertikálne rozdelenie rizika

POSTUPNÝ TRANSFER RIZIKA			KONEČNÉ ROZDELENIE RIZIKA
	POISTENÝ	Fyzická alebo právnická osoba, ktorá sa rozhodla redukovať svoje riziko poistením. V tu uvedenom modelovom prípade znáša 1/9 pôvodného rizika poistený v rámci spoluúčasti.	
	POISTENIE	Realizuje sa podpisom poisťnej zmluvy medzi poisteným a prvopoistovateľom.	
	PRVOPOISŤOVATEĽ (CEDENT)	Preberá riziko, resp. jeho časť od poisteného. V tomto modelovom prípade preberá poistovateľ poisťnou zmluvou 8/9 pôvodného rizika. Keďže však následne ceduje 6/9 pôvodného rizika na zaisťovateľa, zostávajú mu v rámci konečného rozdelenia rizika z neho len 2/9.	
	CESIA	V prípade, že prvopoistovateľ z nejakého dôvodu nechce alebo nie je schopný kryť prevzaté riziko v celej výške, odovzdáva (ceduje) časť tohto rizika na jedného alebo viacerých zaisťovateľov (cesionárov). V tu uvedenom modelovom prípade tvorí cesia 6/9 (t.j. 2/3) pôvodného rizika.	
	ZAISŤOVATEĽ (CESIONÁR)	Preberá časť rizika od prvopoistovateľa a ručí prvopoistovateľovi za prevzatú časť pôvodného rizika, v tomto prípade za 6/9 pôvodného rizika. Keďže však následne ceduje (retroceduje) polovicu prevzatého rizika, t.j. 3/9 pôvodného rizika na ďalšieho zaisťovateľa, zostávajú mu v rámci konečného rozdelenia rizika 3/9 (t.j. 1/3) pôvodného rizika.	
	RETROCESIA	V prípade, že zaisťovateľ nechce alebo nemôže kryť prevzatú časť rizika v plnej výške, ďalej odovzdáva (retroceduje) časť tohto rizika na jedného alebo viacerých zaisťovateľov (retrocesionárov).	
	ZAISŤOVATEĽ (RETROCESIONÁR)	Preberá časť rizika od zaisťovateľa a ručí zaisťovateľovi za prevzatú časť (v našom prípade za 3/9) pôvodného rizika.	

Prameň: Autorka.

2.2 Zvýšenie kapacity cedenta

Zvýšenie kapacity cedenta znamená, že poisťovateľ môže prijať do poistenia riziko väčšie práve o túto časť, ktorú bude cedovať zaistovateľom. Poisťovateľ je totiž ekonomicky aj legislatívne nútený dodržiavať určitý pomer medzi veľkosťou upisovaného rizika a výškou vlastného kapitálu. Ak poisťovateľ odovzdá časť prevzatých rizík do zaistenia, môže preberať viac, prípadne väčšie riziká. V každom poistnom odvetví sú riziká, ktoré svojou veľkosťou prekračujú možnosti individuálneho poisťovateľa, ktoré by pre ich veľkosť nemohol prijať. V prípade, že má poisťovacia spoločnosť zabezpečené krytie svojich poisťovacích obchodov pomocou zaistenia, má možnosť bez obáv upisovať aj väčšie poistné sumy. Časť poistných súm, ktorá by prevýšila limit určený na vlastný vrub sa odovzdá do zaistenia. Upisovacia kapacita poisťovateľov sa pomocou zaistenia zvyšuje tým viac, čím vyšší je limit maximálneho ručenia zaistovateľov stanovený v rámci danej zaistej zmluvy.

2.3 Dosiahnutie homogenity poistného kmeňa

Dosiahnutie homogenity poistného kmeňa prostredníctvom vhodných zaistných konštrukcií je pre poisťovateľa veľmi dôležité. Presunom častí poistných rizík, presahujúcich určitú hranicu únosnosti, zo svojho poistného kmeňa na zaistovateľa, môže cedent podstatne znížiť nepriaznivé dôsledky kolísania škodového priebehu. Zložitosť hospodárskych vzťahov má za následok veľkú rôznorodosť rizík, ktorým sa poisťovacie spoločnosti v rámci konkurencieschopnosti musia prispôbovať. Dôsledkom je väčšia či menšia nehomogénnosť poistného kmeňa.

Aj keď sa poisťovní podarí roztriediť svoj poistný kmeň určitého odvetvia do čiastkových kvalitatívnych kategórií, každá z týchto kategórií síce bude homogénna vzhľadom na vlastnosti rizika, avšak rozdielna vzhľadom na poistné sumy. Väčšina poistných kmeňov je tvorená veľkým počtom poistných zmlúv s malými a strednými poistnými sumami a relatívne malým počtom zmlúv s vysokými poistnými sumami⁵. Zákon veľkých čísel, vyjadrujúci matematickú podstatu poistenia, sa prejavuje tým účinnejšie, čím je poistný kmeň homogénnejší. Práve pomocou zaistenia môže poisťovateľ odbúrať tú časť poistných súm, ktorá homogenitu poistného kmeňa narúša. Poisťovateľ môže prostredníctvom zaistenia dosiahnuť, že sa poistné sumy (po vzniku poistnej udalosti aj poistné plnenia) budú pohybovať len v rámci určených limitov, ktoré závisia od stanovených vlastných vrubov.

2.4 Stabilizácia hospodárenia cedenta

Stabilizácia hospodárenia cedenta je dôležitou úlohou zaistenia. Ekonomická stabilita pozitívne vplýva na goodwill poisťovacej spoločnosti a vytvára dôveru v služby, ktoré poskytuje. Súčasná ekonomická, politická a sociálna klíma vo vyspelých ekonomikách sa prikláňa skôr k názoru dosahovať dlhodobo o niečo nižší, ale stabilný zisk, ako dosahovať vysoký, ale nestabilný zisk.

5 Pri najväčších poistných sumách býva často poistných zmlúv len niekoľko.

Výsledky poisťovacej spoločnosti kolíšu najmä v dôsledku (Trchova, 2004):

- výkyvov škodovosti, t.j. frekvencie a rozsahu škôd,
- zmien v sociálnej a ekonomickej klíme (inflácia, recesia a pod.).

Každé zaistenie redukuje fluktuácie poisťných plnení. Zaistenie je schopné do značnej miery vyrovnávať kolísanie výsledkov poisťovne v čase podľa škodovosti. Tie škody, ktoré sú „nad plán“ zachytí zaistovateľ a naopak, pozitívne odchýlky spôsobené nízkou škodovosťou sú znižované platbou zaistného.

2.5 Posilnenie solventnosti cedenta

Posilnenie solventnosti cedenta je ďalšou významnou úlohou zaistenia. Miera finančnej sily sa v ekonomicky vyspelých krajinách určuje mierou solventnosti. Dohľadný orgán nad poisťovníctvom dáva pozor na to, aby sa poisťovňa nedostala pod požadovanú mieru solventnosti, v opačnom prípade zastaví takejto spoločnosti činnosť. Túto mieru môže zvýšiť zaistenie tým, že pri výpočte miery solventnosti sa znižuje predpis poisťného o odovzdané poisťné.

Zaistenie šetrí potrebu kapitálu a rezerv poisťovne. Pokiaľ totiž poisťovňa prevedie časť svojich záväzkov na zaistovateľa, uvoľní si tým časť vlastných kapitálových zdrojov, ktoré by inak boli viazané na krytie prijatých rizík⁶. Takto „ušetrené“ krytie potom môže poisťovňa využiť efektívnejšie, napríklad úpisom ďalšieho poisťného, alebo si môže vylepšiť finančné ukazovatele a zlepšiť si tak imidž napríklad pred plánovanou fúziou.

2.6 Neutralizovanie negatívnych vplyvov

Tým, že zaistenie poskytuje poisťovníam určitý časový priestor, aby mohli reagovať na nový vývoj, ktorý je často nepredvídateľný, pomáha neutralizovať negatívne vplyvy (Majtánová, 2005):

- ekonomických zmien,
- sociálnych zmien,
- zmien vyvolaných vedecko-technickým pokrokom.

Ekonomické zmeny, vyplývajúce v súčasnosti najmä z rozvoja infraštruktúry, vedú k výrazným zmenám v poisťnom kmeni poisťovní. Výška rizík prudko rastie a často prekračuje nielen možnosti poisťovne, ale dokonca aj možnosti domáceho trhu (letiská, mosty, prístavy, priemyslové komplexy a pod.).

Sociálne zmeny sú výrazne ovplyvnené zmenou štruktúry sociálnych tried, ktorá bola vyvolaná ekonomickým rozvojom a pokrokom vo vzdelávaní a výchove. Stredná trieda smeruje do podoby s veľkou kúpnou silou, keď časť jej rozpočtu môže minúť na iné ako základné potreby. To sa prejavuje v poisťovníctve rastom poisťných súm v životnom a úrazovom poistení a v širšom využívaní poistenia vo všeobecnosti. Ďalším

6 Poisťovateľ je zvyčajne povinný vytvárať len také rezervy, ktoré sú nutné na zabezpečenie časti kmeňa, ktorý zodpovedá poisťnej sume ponechanej na vlastný vrub.

faktorom sociálnych zmien je koncentrácia obyvateľstva v mestských zónach, s ktorou súvisí rast sociálneho napätia a kriminality, čoho prejavom sú výtržníctvo, krádeže a lúpeže. Poistovníctvo je na takéto zmeny vysoko citlivé.

Zaistenie umožňuje poisťovacím spoločnostiam flexibilnejšie akceptovať zmeny vyvolané vedecko-technickým pokrokom. Ide najmä o zmeny v oblasti informačných a komunikačných technológií, medicíny, genetiky, bioinžinierstva, chémie, farmaceutického priemyslu a iné, ktoré priniesli nové riziká, dôsledky ktorých nie sú zatiaľ známe, no existuje silný dopyt po ich poistnom krytí.

2.7 Cenotvorba

Cenotvorba je ďalšia oblasť, na ktorú má zaistenie pozitívny vplyv. Zaisťovatelia môžu významne ovplyvniť poistné sadzby tých poistných odvetví, ktoré zaisťujú. Zaistenie ovplyvňuje aj cenotvorbu niektorých rizík, ktoré sa vyskytujú veľmi nepravidelne (vichrice, povodne, zemetrasenia, havárie trajektov a pod.). Poisťovateľ by v týchto prípadoch musel stanoviť vysokú cenu za riziko, čím by sa jeho produkty výrazne predražili a stali by sa takmer nepredajné. Vďaka inštitútu zaistenia sa môže pozitívne ovplyvniť tvorba taríf tak, že sa akceptujú výsledky škodového priebehu za viaceré teritória a v dlhom časovom období, čím sa pravdepodobnosť výskytu katastrofickej škody stáva vyrovnanjšou.

2.8 Sprostredkovanie kontaktov s inými poistnými trhmi

Sprostredkovanie kontaktov s inými poistnými trhmi súvisí s globálnym charakterom zaistných vzťahov. Zaistenie je významným prostriedkom komunikácie medzi lokálnymi poistnými trhmi, propaguje nové formy poisťovania, oceňovania rizík a podobne. Metódy komunikácie sa menia od jedného zaisťovateľa k druhému – informačné bulletin, návštevy, semináre a školenia. Prenášaním svojich vlastných skúseností a pozorovaním iných trhov môže zaisťovateľ pomôcť rozvinúť poistenie a zlepšiť výsledky na každom poli, v technike predaja, prenose rizík, pri určení výšky poistného plnenia, v administratívnej a organizácii. Poisťovacie spoločnosti veľmi často nemajú ani finančné prostriedky ani špecializovaný personál, ktorý by mohol študovať a zavádzať nové formy poistenia. Kontakty so zaisťovateľmi im umožňujú získať nielen dokumentáciu o rôznych trhoch, ale i presné informácie o metódach preberania rizík.

2.9 Poskytovanie pomoci pri tvorbe a zavádzaní nových poistných produktov

Základom úspešného podnikania poisťovacieho subjektu je dobre vytvorený a správne ocenený produkt. Produkty by mali byť komplexným zlúčením marketingových, aktuárskych, právnych, investičných, administratívnych poznatkov a takisto aj poznatkov underwritingu a škodovosti. Proces tvorby produktu by mal dôsledne zohľadňovať všetky tieto poznatky. Vytvorené produkty nesmú prekračovať hranice poistiteľnosti, musia rešpektovať lokálne podmienky a alokovaná kapacita musí odrážať aktuálnu situáciu, t.j. musia byť zohľadnené potenciálne katastrofy ako aj kumulácia rizík. Tvorba produktu by mala dbať na požiadavky zákazníkov, ich potreby a preferencie, a tiež by

mala byť v súlade s distribučnou stratégiou poisťovne. Základom modernej tvorby produktu je predovšetkým dobre definovaná stratégia produktu, ktorá by mala vyplývať z celkovej stratégie poisťovne a zároveň by mala byť zameraná na cieľový trh. Nemala by zabúdať ani na distribučné kanály poisťovne.

Proces tvorby produktu je veľmi zložitý proces, na ktorom sa v súčasnosti výrazne podieľajú práve zaistovatelia. Často asistujú od počiatočného nápadu až po konečný vzhľad produktu, ako aj pri jeho zavádzaní a následnom preskúšaní. Podstatne napomáhajú vylepšiť dizajn produktov, umožňujú vo veľkej miere cenovo sprístupniť poisťné produkty, ako aj vylepšiť ich ocenenie. Vplyv zaistovní na tvorbu poisťných produktov je stále výraznejší.

Pri tvorbe nových produktov zaistovne pomáhajú poisťovniam najmä v nasledujúcich oblastiach (Muiry, 2002):

- dizajn poisťných produktov,
- expertízy trhu, tvorba základných analýz dopytu na individuálnych trhoch,
- riadenie procesu vytvárania produktu tak, aby sa produkt dostal na trh v správnom čase,
- poradenstvo pri adaptácii produktov na konkrétny trh,
- kalkulácia poisťného,
- underwriting a riadenie škôd,
- prognózy úmrtnosti, výdavkov, provízií, úbytkov poisťných zmlúv a pod.,
- aktualizácia produktov a ich oceňovania na pravidelnej báze.

Poisťovacie spoločnosti v súčasnosti hľadajú cestu, ako nastaviť procesy cenotvorby a tvorby produktov tak, aby zvýšili ich vlastnú finančnú výkonnosť a zároveň vyhoveli požiadavkám klientov. Úsilie poisťovateľov zvýšiť svoju internú finančnú efektivitu a zároveň kreatívne reagovať na požiadavky klientov, má dôležitý dopad na zaistovateľov – rastúci dopyt poisťovní po ich konzultačných službách. Poisťovne sa tak snažia zaplniť vlastné medzery v nedostatkoch skúseností a informácií využívaním know-how zaistovní, najmä ich rozsiahlych štatistických dát a sofistikovaných modelov rizika, dizajnu produktov, cenotvorby a stanovovania vlastného vrubu.

Pre zaistovne je poskytovanie konzultačných služieb príležitosťou ako uspieť v súčasnom vysoko konkurenčnom prostredí. Poisťovateľ sa pri výbere zaistovateľa rozhoduje na základe ceny, ratingu, skutočnosti, či má so zaistovateľom uzavreté partnerstvo v iných obchodoch, skúseností zaistovateľa v danej oblasti rizika, no stále dôležitejším faktorom je aj kvalita služieb, ktoré poskytuje.

Pomocou zaistenia možno skvalitniť celkový proces tvorby produktov. Mnohé svetové zaistovne totiž na globálnom trhu vystupujú dlhšie ako poisťovne a disponujú rozsiahlymi štatistickými údajmi a expertízami, ktoré pomáhajú poisťovniam pri tvorbe produktov. Poskytovanie pomoci pri tvorbe a zavádzaní nových poisťných produktov zo strany zaistovateľov umožňuje poisťovateľom citlivejšie a rýchlejšie reagovať na nové požiadavky subjektov poisťného trhu i v prípade, že im chýbajú skúsenosti so škodovým priebehom.

Zaist'ovacie spoločnosti zefektívňujú dizajn produktov najmä svojou aktuárskou podporou a podporou underwritingu a riadenia škôd.

Aktuárska podpora znamená predovšetkým vymedzenie očakávanej ceny s ohľadom na priebeh škodovosti na trhu. Sem možno zahrnúť tvorbu modelov zaistných programov ako aj vytváranie analýz pri tvorbe krytia produktu. Zaist'ovne sa snažia podporovať poisťovne aj tým, že poskytujú pomoc pri tvorbe vlastného vrubu, a tiež vytvárajú analýzy celého zaistného programu, aby znížili pravdepodobnosť vzniku škody a pravdepodobnosť vzniku finančného rizika. Najčastejšie sa aktuárska podpora zo strany zaist'ovateľov vzťahuje na nasledujúce okruhy (Muiry, 2002):

- cenotvorba,
- aktuárske štatistiky,
- analýzy rezerv,
- testovanie ziskovosti produktov.

Cena poistného produktu musí byť v procese cenotvorby stanovená tak, aby pokryla očakávané náklady získaného obchodu, správu a aj zaplatenie prípadných škôd. Samozrejme cena musí poskytnúť poisťovateľovi primeranú návratnosť kapitálu prislúchajúcu výške rizika. Na stanovenie vhodnej ceny používajú upisovatelia rôzne modely založené buď na skúsenostiach alebo na miere rizika. Modely založené na skúsenostiach využívajú hlavne informácie z vývoja škodovosti získané z minulosti, ktoré aplikujú na súčasnosť. Pomocou vhodných korektúr sa tieto údaje prispôbia tak, aby bolo jasné, s akým škodovým zaťažením treba v budúcnosti počítať. Aby boli tieto modely použiteľné v praxi, nevyhnutnou podmienkou sú dôveryhodné dáta o minulom škodovom priebehu. Modely založené na skúsenostiach sú využívané najmä pri cenovom riziku, pri riziku požiaru, pri úmrtnostných rizikách, kde tvorba ceny vychádza z úmrtnostných tabuliek, a pri mnohých ďalších rizikách, u ktorých existuje dlhý historický prehľad o poistných udalostiach. Ak sú niektoré zo štatistických dát nepostačujúce – napríklad v prípade prírodných katastrof, keďže sú udalosti takéhoto typu zriedkavé – cena by sa mala určiť na základe druhého typu modelov, ktoré využívajú vedecké informácie a názory odborníkov. Informácie o škodovom priebehu sa používajú len na overenie a vyváženie modelu.

Aktuárske štatistiky sa týkajú buď špeciálneho krytia alebo rôznych rizikových faktorov. Napríklad v životnom poistení sa tvoria štatistiky podľa rôznych poistných súm, podľa úmrtnosti, úmrtnosti dôchodcov, podľa invalidity, podľa kritických chorôb a iné. Každá životná poisťovňa pri vývoji cien produktov využíva vlastné úmrtnostné tabuľky. Sú základom pre výpočet poistného a technických rezerv a zaist'ovne poskytujú pomoc pri ich zostavovaní vlastnými úmrtnostnými štúdiami, ktoré vytvárajú na základe poznatkov z celého sveta.

Podpora v oblasti underwritingu sa prejavuje predovšetkým poskytovaním informácií o poistnom trhu a pomocou pri vypracovávaní dlhodobých stratégií zavádzania nových produktov. Zaist'ovatelia poskytujú podporu v účtovníctve, predovšetkým pomoc pri spracovaní zmluvných reportov a riadení tokov medzi poisťovňou a klientom. Pomáhajú poisťovniam aj pri stanovovaní poistných sadzieb, poskytujú rozsiahlu

paletu služieb pri upisovaní rizika, konzultácie pri tvorbe underwritingových kritérií, ale aj administratívnu podporu a podporu pri likvidáciách poistných udalostí.

Zaist'ovne pomáhajú poist'ovateľom manažovať celý proces riadenia škôd tak, aby to malo pozitívny dopad na duráciu škôd, kvalitu, znižovanie nákladov, skvalitnenie servisu a zvýšenie atraktívnosti produktu. Ušetrené náklady môže poist'ovňa použiť potom na rôzne účely – buď na poskytnutie dodatočných benefitov pre klientov, alebo na samotné zníženie poistného. Aby bolo riadenie škôd efektívne, musí mať jednak vplyv na trvalé zníženie nákladov na likvidáciu škôd, a jednak musí viesť k vyššej spokojnosti na strane poistených.

Záver

Zaistenie významne ovplyvňuje ekonomiku hospodársky vyspelých krajín na mikro-ekonomickej aj makroekonomickej úrovni. Zvyšuje kapacitu a stabilitu poistného trhu – diverzifikuje rizikové portfóliá poist'ovní, posilňuje ich solventnosť a ekonomickú stabilitu a umožňuje získavať know-how zaist'ovateľa. Jeho úloha rastie najmä pri poist'ovaní veľkých rizík. Z dlhodobého hľadiska je zaistenie stabilizujúcim prvkom, ktorý vyrovnáva hospodárenie poist'ovateľov. Obzvlášť veľký význam má pre novovznikajúce a malé poist'ovne, pretože im umožňuje mnohonásobne zvýšiť ich poist'ovaciu kapacitu, a teda ich konkurencieschopnosť. Dôležitú úlohu zohráva zaistenie aj pri zavádzaní nových produktov na trh a pri vzdelávaní zamestnancov poist'ovní, prípadne pri likvidácii veľkých škôd, keď zaist'ovne ako miesta kumulácie odborníkov z rôznych oblastí slúžia ako poskytovatelia know-how.

V poslednom období sa v dôsledku zvýšenej konkurencie na zaistnom trhu zaist'ovne stále viac snažia prispôsobiť potrebám poist'ovní. Snažia sa vytvárať zaistné produkty na základe individuálneho prístupu podľa požiadaviek cedentov. Sústreďujú sa predovšetkým na ochranu a zlepšenie kapitálovej základne poist'ovní a na zvýšenie a stabilizovanie ich ziskovosti. Veľké zaist'ovne poskytujú poist'ovniam nielen zaistenie, ale aj služby, ktoré by poist'ovne z ekonomických alebo iných dôvodov sami zvládli len s veľkými problémami. Príkladom je podpora pri tvorbe produktov, prenos skúseností medzi štátmi a regiónmi, oceňovanie zvláštnych rizík, ako aj aktuárske výpočty pri zložitejších poistných produktoch vrátane poskytovania rozsiahlych štatistických archívov (na nadnárodnej úrovni), ďalej konzultácie v oblasti zábrany škôd a regulácie rizík. Možno sem zaradiť taktiež výchovu kvalifikovaného personálu, pomoc v investičnej činnosti, pri spolupistení alebo fúziách.

Medzi výhody zaistenia pre poist'ovateľov patrí predovšetkým redukcia volatility a následkov z prijatia poistného rizika, poskytovanie kapitálovej podpory a flexibilného financovania, prístup k expertízam a rôznym službám zaist'ovní (napr. pomoc pri vývoji nových produktov, oceňovaní, prijatí poistného rizika, riadení nákladov a škôd). Tieto výhody platia tak pre životné poist'ovne, ako aj pre neživotné poist'ovne, i keď s menšími rozdielmi.

U neživotných poist'ovní hrajú zaist'ovatelia dôležitú úlohu pri odhadovaní a upisovaní rizík, poskytujú pomoc aj pri vytváraní zmlúv. Zaist'ovne asistujú poist'ovniam,

aby zaobchádzali s rizikom efektívne – poskytujú im dlhoročné skúsenosti na medzinárodnej úrovni.

Životné poisťovne nakupujú zaistenie zväčša preto, aby minimalizovali negatívny dopad potenciálnych rozsiahlych rizík, napríklad sa snažia limitovať vystavenie sa vysokým poistným sumám pri individuálnych rizikách alebo pri riziku skupinového krytia, ktoré ochraňuje zamestnancov globálne pôsobiacich firiem. Programy životného zaistenia sa často využívajú na získanie prístupu k zaistným analýzám a expertízam, ako aj k cenotvorbe a vývoju produktov. Zaisťovne zvyčajne pôsobia na globálnej báze a z toho dôvodu majú rozsiahle a hlboké znalosti o poistných trhoch a ich produktoch, takisto majú prístup ku dátam zo širokého okruhu poistenej populácie. Rozsiahle expertízy zaisťovateľov napomáhajú poisťovniam pri rozvoji a cenotvorbe nových produktov, napríklad pri dizajne produktov s viacerými triedami rizika. Umožňujú aj, aby prvopoisťovatelia minimalizovali možné riziká vznikajúce z nových neznámych produktov.

Zaisťovatelia majú v súčasnosti podstatný vplyv na procesy prebiehajúce v poisťovniach. Zaistenie pomáha eliminovať výkyvy poistného a zvyšovať objem poistných transakcií. Umožňuje poisťovniam kvantitatívne aj kvalitatívne rozšíriť spektrum prijímaných rizík, dáva im väčšiu istotu pri cenotvorbe, pomáha pri rozvoji nových upisovacích metód, umožňuje im náročné modelové testovanie. Zaisťovatelia pomáhajú poisťovniam pri vývoji a tvorbe nových produktov a pri strategickom plánovaní. Poisťovne často vyhľadávajú zaisťovne pre vytvorenie strategického partnerstva – nevyhľadávajú už len zaistenie samotné, ale stále viac aj služby zaisťovní.

Literatúra

- BARBORIAKOVÁ, M. 2005. Dopad vplyvu zaisťovní na tvorbu produktov. [Diplomová práca, Katedra poisťovníctva, Národohospodárska fakulta, vedúci práce Zuzana Krátka]. Bratislava : Ekonomická univerzita, 2005.
- BÖHM, A. 2004. *Ekonomika a řízení pojišťoven v podmínkách po vstupu ČR do EU. Vybrané aspekty*. Praha : ASPI Publishing, 2004.
- BUCHOVÁ, J. 2004. *Zaistenie*. Hronský Beňadik : Vydavateľstvo NETRI, 2004.
- CIPRA, T. 2004. *Zajištění a přenos rizik v pojiš•ovnictví*. Praha : Grada Publishing, 2004.
- DANĚHEL, J. aj. 2005. *Pojistná teorie*. Praha : Professional Publishing, 2005.
- MAJTÁNOVÁ, A. aj. 2005. *Pois•ovníctvo*. Bratislava : Ekonóm, 2005.
- MAJTÁNOVÁ, A.; KRÁTKA, Z. 2005. Alternatívny prenos rizika v zaistení. In Finanční řízení podniků a finančních institucí. Zborník z 5. medzinárodnej konferencie, Ostrava, VŠB-TU, Ekonomická fakulta, Katedra financí, 2005, s. 244–249.
- MUIRY, D. 2002. Actuaries and Product Development. 4th Global Conference of Actuaries, New Delhi, India [online], 2002. www.ficci.com/media-room/speeches-presentations/2002/Feb/feb-gca-david.ppt.
- TRCHOVA, R. 2004. Optimalizace zajiš•ného programu v neživotní pojiš•ovně. Prezentácia k prednáške, 16. 04. 2004, Praha. Allianz Elementar, Viedeň [online]. 2004. www.actuaria.cz/upload/Optimalizace%20zajistneho%20programu.ppt.

THE MICROECONOMIC AND MACROECONOMIC SIGNIFICANCE OF REINSURANCE

Abstract: Amongst the most significant macroeconomic functions of reinsurance are the stabilizing, innovative and accumulative functions. The most important microeconomic functions of reinsurance are the protection of the cedent and the protection of the insureds. Reinsurance increases the insurance companies' capacity, diversifies their risk portfolios, allows for quantitative and qualitative broadening of the accepted risks' spectrum, strengthens their solvency and economic stability and enables them to gain necessary know-how. In the long run, reinsurance is a stabilizing factor for not only individual insurance subjects but the entire economy as well.

Keywords: microeconomic functions of reinsurance; macroeconomic functions of reinsurance; role of reinsurance in the economy

JEL Classification: G22